

19.11.2021

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

## **KELAN VALTUUTETTUJEN TOIMINTAKERTOMUS VUODELTA 2020**

Sosiaali- ja terveysministeriön vastuunalaan kuuluu sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön valmistelu. Kansaneläkelaitoksen yhtenä tehtävänä on sosiaaliturvaa koskevan lainsäädännön toimeenpano eri etuuslakien mukaisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö valmistelee sosiaaliturvaa koskevaa lainsäädäntöä yhteistyössä Kansaneläkelaitoksen kanssa, mutta Kansaneläkelaitoksen toimintaan ja etuuksien toimeenpanoon sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole toimivaltaa ottaa kantaa.

Kansaneläkelaitoksen valtiosääntöoikeudellinen erityisasema perustuu perustuslain 36 §:ään, jonka perusteella eduskunta valitsee valtuutetun valvomaan Kansaneläkelaitoksen hallintoa ja toimintaa. Tästä erityisasemasta johtuen Kela on erillään valtioneuvoston ja ministeriöiden alaiseen viranomaiskoneistoon kuuluvista ohjaus- ja valvontasuhteista.

### **Korona-pandemia**

Korona-pandemian vuoksi sosiaaliturvan etuuslakeihin tehtiin monia tilapäisiä poikkeuksia erityisen nopealla aikataululla. Tämä on aiheuttanut haasteita myös toimeenpanossa ja sopeutumista nopeasti muuttuneeseen toimintaympäristöön. Korona-pandemian aikana STM ja Kela ovat kuitenkin tehneet hyvää yhteistyötä yhteisen tilannekuvan saamiseksi. Kela raportoi pandemian aikana säännöllisesti STM:lle eri etuuksien hakemusmääriä sekä käsittelyaikoja. Hakemusten käsittelyajat pysyivät kohtuullisella tasolla, vaikka hakemusmäärät nousivatkin huomattavasti lyhyessä ajassa.

Koronapandemian vuoksi säädettiin myös kaksi tilapäisesti maksettavaa etuutta, epidemiatuki ja epidemiakorvaus. Epidemiatukea saivat vanhemmat, jotka hoitivat lasta kotona pandemian takia ja joutuivat siksi ottamaan palkatonta vapaata työstään. Määräaikainen tuki oli voimassa elokuun loppuun saakka. Väliaikaista epidemiakorvausta maksettiin heikoimmassa asemassa oleville henkilöille ja perheille, joille pandemiasta johtuvat rajoitustoimet aiheuttivat ylimääräisiä kustannuksia. Epidemiakorvausta maksettiin vuoden 2020 loppuun saakka.

### **Kelaa koskevan lainsäädännön muutostarpeita selvittävä parlamentaarinen työryhmä**

Sosiaali- ja terveysministeriö asetti 19.2.2021 Kelaa koskeva lainsäädännön muutostarpeita selvittävän parlamentaarisen työryhmän. Työryhmän tehtävänä on tehdä ehdotukset Kelan hallintoa koskevien säännösten täsmentämiseksi ja Kelan toimialalla toimivien ministeriöiden ohjauksen vahvistamiseksi, ottaen erityisesti ICT-alan kehittämistarpeet huomioon. Lisäksi työryhmän tulee arvioida tarpeet ja tehdä mahdolliset ehdotukset Kelan

valtiosääntöoikeudellista asemaa koskevan sääntelyn tarkistamiseksi. Työryhmän toimikausi alkoi maaliskuussa 2021 ja päättyy tammikuun lopussa 2022.

## Kelan toimintakulut

Kelan sosiaaliturvarahastojen toimintakulut koottiin yhdelle momentille vuodesta 2016 lukien. Koska Kelan toimintamenomomentti on kaksivuotinen siirtomääräraha, normaalitilanteessa momentti antaa liikkumavaraa resurssien ja palvelutason vaihtelujen tasaamiseen. Kansaneläkelaitoksen toimintamenojen tilanne on parantunut aiemmista vuosista. Viime aikojen koronapandemian ja työttömyyden kasvusta aiheutuvien hakemusmäärien lisääntymisen ja hallitusohjelman tuomien muutosten haasteisiin on pystytty vastaamaan. Tietohallintojärjestelmien ja tietoturvan kehittäminen edellyttävät jatkuvia lisäresursseja myös tulevina vuosina.

Vuonna 2020 valtio rahoitti Kelan toimintamenoja noin 495 milj. eurolla, vuonna 2021 noin 485 milj. eurolla ja vuonna 2022 noin 490 milj. eurolla. Lisäksi Kelalle oli käytettävissä edelliseltä vuodelta siirtyvää ylijäämää 20 milj. euroa vuonna 2020, noin 90 milj. euroa vuonna 2021 ja siirrettävän ylijäämän arvioidaan edelleen kasvavan noin 110 milj. euroon vuonna 2022.

Sosiaali- ja terveysministeriö pyrkii toiminnallaan turvaamaan riittävän rahoituksen sosiaaliturvaetuksien toimeenpanotehtävän hoitamisessa. Kun varat on Kelalle myönnetty, niiden oikea kohdentaminen ja tämän myötä hakemuskäsittelyn ja palvelun varmistaminen kuuluu Kelalle

## IT-kustannukset

Kelassa on meneillään etuusjärjestelmän ja asiointipalvelun kehittäminen, jolla turvataan Kelan toimeenpanokyky sosiaaliturvalainsäädännön muuttuessa sekä mahdollisuudet tarjota sähköisiä palveluja. Tämä edellyttää lisäresursseja pitkällä aikavälillä arviolta vuoteen 2031 saakka. Lisäksi tietoturvan ylläpito ja Kelan kriittisen infrastruktuurin kehittäminen edellyttää lisäresursointia tulevina vuosina.

Momentilta 33.01.25 (Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen tiedonhallinta) rahoitetaan valtakunnallisten asiakas- ja potilastiedon tietojärjestelmäpalveluiden eli Kanta-palveluiden kehittämistä. Kelan tuottamat Kanta-palvelut ovat keskeinen osa sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ja digitalisaation kiihtyessä niiden merkitys kasvaa entisestään. Voimassa olevan kehyksen mukainen määräraha ei riitä kattamaan Kanta-palveluiden jatkuvia palveluita ja lainsäädännöstä aiheutuvia kehittämistarpeita.

Kanta-palvelujen kehittämisen osalta tulisi nykyistä selkeämmin erottaa toisistaan yhtäältä nykyisten toimintojen ylläpitoon ja toisaalta uusien ominaisuuksien kehittämiseen kohdennettavat varat. Erityisen tärkeää on pystyä varmistamaan Kanta-palvelujen häiriötön jatkuvuus nykyisin käytössä olevien toimintojen osalta. Laaja-alaiset häiriöt järjestelmän toimintaan voivat aiheuttaa riskin potilasturvallisuudelle sekä laajaa tyytymättömyyttä Omakanta-palveluja säännöllisesti hyödyntävien asukkaiden keskuudessa.

Häiriöttömän jatkuvuuden lisäksi Kanta-palveluihin kohdistuu lakisääteisten uusien toiminallisuuksien kehittämistarvetta. Keskeisin Kanta-palvelujen kehittämiskohteisiin ja jatkokehitykseen vaikuttava säädös on asiakastietolaki (laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä), jonka myötä Kanta-palvelut otetaan käyttöön myös sosiaalihuollossa sekä mahdollistetaan asukkaiden omien hyvinvointitietojen tallentaminen. Kehittämistarvetta seuraa myös asiakastietolain nojalla annetuista asetuksista ja määräyksistä sekä sote-uudistuksen toimeenpanosta. Tulevina vuosina kehittämistarpeita tulee syntyä myös käynnissä olevan sosiaali- ja terveydenhuollon tiedonhallinnan sääntelyn kokonaisuudistuksen myötä.

Yhteenvedona voidaan todeta, että Kanta-palvelujen resusointitarve tulee kasvamaan yhtäältä nykyisten palvelujen häiriöttömän jatkuvuuden ja toisaalta uusien lakisääteisten velvoitteiden toimeenpanon seurauksena.